

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ УКРАЇНИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі проаналізовано роль політичних партій як ключового інституту сучасної демократії. Розглянуто їхні основні функції, пов'язані з представництвом суспільних інтересів, політичною мобілізацією та боротьбою за владу. Визначено ключові проблеми функціонування партійної системи в Україні, зокрема слабку ідеологічну основу, патрональний характер та залежність від олігархічних груп.

Ключові слова: політична система України, політичні партії, демократія, олігархізація, патронаж.

Abstract

The article analyzes the role of political parties as a key institution of modern democracy. It examines their main functions related to representing public interests, political mobilization, and the struggle for power. It identifies key problems in the functioning of the party system in Ukraine, in particular its weak ideological foundation, patronage-based nature, and dependence on oligarchic groups.

Keywords: political system of Ukraine, political parties, democracy representation of interests, oligarchization, patronage.

Вступ

Політичні партії є невід'ємним атрибутом сучасної представницької демократії, виступаючи ключовими посередниками між громадянським суспільством та державними інституціями. Політичні партії є основою демократичного процесу та головним механізмом представництва інтересів громадян. В умовах трансформації українського суспільства дослідження їхньої ролі допомагає зрозуміти шляхи зміцнення демократії та розвитку політичної культури.

Мета роботи – визначити головні функції політичних партій, та їхню роль в суспільно-політичному житті України.

Результати дослідження

Зародження та розвиток партій історично пов'язані зі становленням загального виборчого права та парламентаризму, коли виникла об'єктивна необхідність структурувати політичний процес, агрегувати суспільні інтереси та боротися за владу цивілізованими методами [1]. У сучасному світі вони виконують низку життєво важливих функцій, без яких неможливо уявити повноцінне функціонування політичної системи. Саме партії перетворюють розрізнені й часто суперечливі вимоги мільйонів громадян на узгоджені політичні програми та альтернативи, надаючи виборцям змогу робити усвідомлений вибір. Попри критику та часто низький рівень суспільної довіри, особливо в молодих демократіях, політичні партії залишаються незамінним механізмом артикуляції інтересів, політичної мобілізації, рекрутування еліт та формування органів державної влади, а їхній стан значною мірою відображає зрілість самої демократії.

Основна роль політичних партій полягає у представництві інтересів різноманітних соціальних груп [2, с. 161]. Вони акумулюють потреби, прагнення та ідеологічні переконання фермерів, підприємців, робітників, інтелектуалів та інших верств населення, формулюючи на їх основі конкретні політичні цілі та пропозиції. Цей процес агрегації дозволяє впорядкувати безліч індивідуальних запитів, уникнути політичного хаосу та представити їх у вигляді цілісних ідеологічних платформ. Не менш важливою є функція політичної соціалізації та мобілізації громадян. Саме партії залучають людей до участі в політичному житті, передусім під час виборчих кампаній, стимулюючи їхню електоральну активність, поширюючи політичну інформацію та формуючи громадську думку. Вони пропонують громадянам певні ідеологічні рамки для розуміння складних соціально-політичних процесів, сприяючи підвищенню їхньої політичної культури та освіченості. Крім того, партії виконують надзвичайно важливу кадрову функцію, здійснюючи відбір, підготовку та рекрутування політичних лідерів та еліт. Вони є своєрідним «соціальним ліфтом» для активних громадян, які прагнуть реалізувати себе у сфері

публічного управління, пропонуючи їм шлях від місцевого активіста до члена парламенту чи урядовця. Зрештою, головною метою будь-якої партії є здобуття та реалізація державної влади. Беручи участь у виборах, партії борються за право формувати уряд, визначати державний курс та втілювати в життя свої програмні засади через ухвалення відповідних законів та політичних рішень. Партії, що не потрапили до урядової коаліції, формують опозицію, яка виконує не менш важливу функцію контролю за діяльністю влади, критикує її рішення та пропонування альтернативних шляхів розвитку.

Опозиційні політичні партії відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні демократичного балансу влади [3, с 61]. Вони виступають своєрідним «контролером» уряду, здійснюючи політичний нагляд за його діяльністю, критикуючи помилки та пропонуючи альтернативні шляхи розвитку держави. Завдяки існуванню опозиції формується система стримувань і противаг, що запобігає узурпації влади та сприяє підвищенню її підзвітності перед громадянами. Опозиційні партії також виконують просвітницьку функцію, розширюючи політичний дискурс у суспільстві та залучаючи громадян до активного обговорення соціально значущих проблем. У демократичних державах ефективна та конструктивна опозиція є запорукою стабільності політичної системи, оскільки вона сприяє конкуренції ідей, посиленню політичної культури та підвищенню якості управлінських рішень. В українських умовах розвиток зрілої опозиції є необхідною умовою для формування справді відповідальної та підзвітної влади, а також для зміцнення демократичних інститутів загалом.

Водночас український досвід функціонування партійної системи демонструє значні відхилення від класичної моделі. Українські партії часто характеризуються слабкою ідеологічною визначеністю та домінуванням патронально-клієнтельних зв'язків. Замість стійких ідеологічних платформ, багато з них будуються навколо особистості харизматичного лідера або інтересів великих фінансово-промислових груп, що перетворює їх на тимчасові політичні проекти, орієнтовані на короткостроковий електоральний успіх. Це явище, відоме як «патронаж» або «олігархізація» політики, суттєво спотворює представницьку функцію партій, оскільки вони починають відстоювати не суспільні, а вузькокорпоративні інтереси своїх спонсорів [4]. Наслідком цього є висока фрагментація партійної системи, політична нестабільність та часті зміни парламентських коаліцій, що ускладнює проведення послідовної державної політики. Низький рівень внутрішньопартійної демократії та непрозорість фінансування підривають довіру громадян до партій як інституту, що веде до політичної апатії та зниження електоральної активності. Попри ці виклики, саме через партійні механізми в Україні відбуваються ключові демократичні процеси, а розвиток справжніх ідеологічних партій з міцними регіональними структурами та прозорими джерелами фінансування є одним із головних завдань для зміцнення української демократії.

Висновки

Отже, політичні партії є фундаментальним елементом демократичного врядування, виконуючи незамінні функції зв'язку між суспільством і державою. Вони структурують політичний простір, надають громадянам можливість брати участь у формуванні влади та впливати на державну політику. Аналіз ролі партій демонструє їхню подвійну природу: з одного боку, вони є інструментом представництва народних інтересів, а з іншого – механізмом для здобуття та утримання влади політичними елітами. Українська реальність висвітлює серйозні проблеми в розвитку партійної системи, пов'язані з домінуванням особистісних проєктів та впливом олігархічного капіталу. Проте подолання цих недоліків та розбудова інституційно сильних, ідеологічно обґрунтованих та відповідальних перед виборцями політичних партій є критично важливою умовою для успішної демократичної консолідації України. Становлення зрілої партійної системи, що здатна ефективно агрегувати суспільні інтереси та забезпечувати стабільне й підзвітне управління, залишається головним завданням на шляху до розбудови стійкої та процвітаючої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Політична партія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 15.10.2025).
2. Ващенко К. О., Корнієнко В. О. Сутність політичних партій та їх місце в політичній системі суспільства: навч. пос. Київ: Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. 406 с. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/13vashenko_politologiya_dlya_vchitelya/9.htm (дата звернення: 15.10.2025).
3. Монолатій І. С. Теорія політичних партій та партійних систем: навч.-метод. вид. Івано-Франківськ: ПНУ ім. В. Стефаника, 2018. 78 с.
4. Олещук Петро. Олігархізація влади – прямий шлях до перетворення на колонію. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2010/08/04/5273825/> (дата звернення: 29.10.2025).

Самсонюк Олександр Васильович – студент факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: oleksandrsamsonuk907@gmail.com

Ковтун Павло Андрійович – студент факультету інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: covtynpavlo70@gmail.com

Науковий керівник – Сідлецька Тетяна Іванівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: sidleczka.t.i@vntu.edu.ua

Samsoniuk Oleksandr V. – student of the Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: oleksandrsamsonuk907@gmail.com

Pavlo Kovtun A. – student at the Faculty of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: covtynpavlo70@gmail.com

Supervisor - Tetiana Sidletska I., candidate of art criticism (Ph.D.), assistant professor of Social and Political Sciences Department Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: sidletska79@gmail.com